

УЛОГА ПОЛИЦИЈЕ У ПРЕВЕНЦИЈИ ДЕЛИНКВЕНТНОГ ПОНАШАЊА ДЕЦЕ И МАЛОЛЕТНИКА

Мр Славиша ВУКОВИЋ, асистент
Полицијска академија, Београд

Апстракт - С обзиром на значај и улогу породице и школе у процесу социјализације младих, а тиме и превенцији њиховог делинквентног понашања, у раду се првенствено разматра могућност позитивног утицаја полиције на процес васпитања и образовања деце и малолетника. Имајући у виду улогу породице у процесу васпитања у раду се указује на потребу ангажовања полиције у спречавању насиља у породици чије су жртве, директно или индиректно, деца. Потом се указује на значај васпитно-едукативног рада полиције у предшколским и школским установама за превенцију делинквентног понашања, као и начин ангажовања полиције у спречавању насиља у школама, с обзиром да неадекватно поступање припадника полиције понекад може подстаћи неповерење младих у полицију и манифестацију делинквентног понашања. На крају рада наведене су могућности ангажовања полиције у организацији слободног времена деце и малолетника и поступању припадника полиције са малолетницима који су по први пут учинили кривично дело, односно младима који нису учинили кривично дело, али су због недисциплине у школи, изостајања са часова, бежања од куће и сличног понашања скренули пажњу школе и родитеља.

Кључне речи - малолетничка делинквенција, превенција криминалитета, насиље у породици, васпитно-едукативни рад полиције, насиље у школама.

УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Свакодневним радом на подручју локалне заједнице, првенствено на подручју безбедносног сектора обављањем позорничке и патролне делатности, припадници полиције су у прилици да уоче бројне факторе које могу олакшати испољавање делинквентног понашања деце и малолетника. Насиље у породици, пропуштање надзора над децом и малолетницима од стране родитеља, често праћени алкохолизмом, наркоманијом, скитњом и просјачењем неретко су фактори који одлучујуће утичу да деца и малолетници изврше кривично дело или прекршај. Благовременом интервенцијом у елиминисању или барем ублажавању негативног утицаја наведених фактора, уз неизоставну помоћ надлежних органа са подручја локалне заједнице, припадници полиције могу у значајној мери умањити могућности за испољавање делинквентног понашања младих. Потребу систематског и правовременог ангажовања полиције на том плану оправдава и чињеница да вршење кривичних дела мање друштвене опасности и прекршаја против јавног реда и мира од стране деце и малолетника, често представља увод у процес изградње криминалне каријере, односно вршење кривичних дела са тежим последицама по друштвену заједницу.

Примарни значај у превенцији делинквентног понашања деце и малолетника свакако има процес њихове социјализације. У питању је процес усвајања општеприхваћених вредности друштва и учења друштвено прихватљивог начина понашања који се одвија током целог живота сваког појединца и који самим тим има веома значајан утицај на обликовање ставова према ауторитетима. Процес социјализације утиче на развој и успостављање система вредности код деце и малолетника, њихово понашање према другим члановима заједнице, а нарочито њихов однос према ауторитетима, као што су: родитељи, наставници, представници државне власти, односно припадници полиције. Кључну улогу у процесу социјализације имају првенствено породица и школа, а поред њих значајан утицај на обликовање ставова и понашање деце и малолетника има друштвена средина у којој они живе, црква, медији и други субјекти. Од усвојеног система вредности зависи и њихово касније опредељење да ли да поштују правне прописе или да их крше, што подразумева и одређивање односа према припадницима полиције који имају функцију да обезбеђују поштовање тих прописа. Отуда став деце и малолетника према полицији добрим делом јесте заправо њихов став према реду и законитости.

Са друге стране, процес социјализације има кључну улогу у формирању осећаја грађанске дужности да се пријави кривично дело у зрелијем добу,

Улога полиције у превенцији делинквентног понашања деце и малолетника

односно да се предузму мере како би се спречило његово извршење. Резултати анкете зашто грађани пријављују, односно не пријављују кривична дела, која је спроведена у граду Цхарлоттесвилле (држава Виргинија, САД) на узорку од 502 особе, показали су да пријављивање кривичног дела полицији углавном зависи од оријентације грађана према државном систему, тј. осећаја грађанске дужности или осећаја отуђености од друштвене заједнице и државних службеника¹. У знатно мањој мери заступљени су остали разлози за непријављивање кривичног дела као што су: непријатељско понашање припадника полиције према грађанима, мишљење грађана да полиција неће бити ефикасна ако се пријави кривично дело, могућност излагања бројним обавезама попут сведочења, или пак страх од освете учиниоца кривичног дела. Тај податак јасно указује на потребу изграђивања односа поверења између припадника полиције и малолетника још у раној фази њиховог васпитања и образовања, како би се благовремено спречило формирање негативних ставова који могу умањити ефикасност механизма неформалне социјалне контроле у супротстављању криминалитету и другим друштвено негативним појавама на подручју локалне заједнице.

СПРЕЧАВАЊЕ НАСИЉА У ПОРОДИЦИ КАО ФАКТОР ПРЕВЕНЦИЈЕ ДЕЛИНКВЕНТОГ ПОНАШАЊА ДЕЦЕ И МАЛОЛЕТНИКА

Иако су ограничене, могућности за ангажовање полиције у процесу васпитања деце и малолетника су сасвим довољне и треба их искористити. С обзиром на значај и улогу породице у процесу социјализације деце и малолетника неопходно је да се припадници полиције посебно ангажују у спречавању насиља у породици чије су жртве, директно или индиректно, деца. Познато је да најзначајнији утицај на развој и формирање личности детета има породица у којој оно одраста, односно његови родитељи. Они у највећој мери утичу на изградњу система вредности детета и његов каснији однос према ауторитетима. Од ставова, очекивања и понашања родитеља у великој мери зависи касније опредељење деце да ли да поштују друштвене норме или не, јер уколико један или оба родитеља манифестују делинквентно понашање велика је вероватноћа да ће и дете кренути истим путем. „Присуство насилним призорима домаћег или јавно учињеног насиља, учи децу насилном понашању, привикава их на брутализоване међуљудске односе у којима насиље постаје

1 Blum-West, S.: *Pozivanje policije: istraživanja o tome zašto ljudi prijavljuju krivična djela*, Izbor, br. 1, 1985, str. 26-27.

Славиша Вуковић

,легитиман² начин изражавања љутње, беса, фрустрираности, незадовољства, конфликта и сл.⁴².

Имајући у виду значајну улогу породице неопходно је да се полиција ангажује у изграђивању и спровођењу програма који ће бити усмерени на решавање проблема насиља у породици. Такви програми треба да обухвате сарадњу припадника полиције са предшколским установама и школама (у зависности од узраста деце), контакте са родитељима, службама за социјални рад, здравственим установама, невладиним организацијама за заштиту права деце и борбу против насиља у породици чије су жртве жене и деца. Циљ те заједничке сарадње треба да буде благовремено откривање и спречавање насиља над децом, кроз организовање предавања за родитеље и укључивање појединих служби у процес решавања проблема који доприносе појави насиља у породици. Тако на пример, центри за социјални рад могу помоћи породицама у решавању проблема незапослености, док здравствене установе могу допринети спречавању насиља над децом лечењем алкохоличара, наркомана и душевно оболелих лица. Сасвим је јасно да полиција не би могла самостално да реши те проблеме управо због ограничених овлашћења која има, па је отуда сарадња са другим надлежним службама, односно тимски рад са екстерним субјектима неопходан уколико се желе остварити ефикасни резултати у спречавању делинквентог понашања деце и малолетника.

ВАСПИТНО-ЕДУКАТИВНИ РАД ПОЛИЦИЈЕ У ПРЕДШКОЛСКИМ И ШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА

Што се тиче могућности ангажовања полиције у процесу социјализације деце предшколског узраста свакако не треба подцењивати значај васпитних програма које полиција код нас још увек спорадично примењује. Циљ таквих програма јесте побољшање односа полиције са децом предшколског узраста најчешће кроз унапред припремљена предавања и разговоре припадника полиције са родитељима и особљем које учествује у процесу васпитања деце у предшколским установама. Такви програми омогућавају полицији да успостави односе поверења са родитељима пружањем корисних савета како би у процесу васпитања отклонили евентуални страх од полицајаца код своје деце. Програми ове врсте често обухватају посете припадника полиције

2 Мршевић, З., Радисављевић, С., Миливојевић, С.: *Кривичноправни приступ феномену физичког насиља над децом и улога судова*, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, бр. 2, 1998, стр. 76.

Улога полиције у превенцији делинквентног понашања деце и малолетника

предшколским установама, вођење разговора са децом кроз игру, цртање на задату тему, посете деце полицијским станицама, вожњу патролним колима по граду и сличне активности којима је циљ побољшање угледа полицијске професије. Наравно, да би се успешно спровели такви програми неопходно је да припадници полиције имају потребна знања из области педагогије и дечије психологије, као и раније стечено искуство у раду са децом.

За разлику од деце предшколског узраста, на формирање ставова и понашање деце школског узраста, поред родитеља, значајно утиче школа и њихови вршњаци. Чињеница да су деца школског узраста зрелија и комуникативнија од деце предшколског узраста, као и да су укључена у процес образовања пружа могућност припадницима полиције да у сарадњи са школама узме активније учешће у едукацији и побољшању њихових ставова према полицији. Предавања намењена деци школског узраста треба да обухвате упознавање деце са улогом и значајем полиције за друштво, приказивање филмова и изношење примера из праксе у којима су деца евентуално помогла полицији да се открије извршилац кривичног дела или пак расветли кривично дело. Такође, у току предавања треба износити примере који истичу хуманост полицијске професије и њених припадника, односно примере који показују опасности којима су изложени припадници полиције у супротстављању криминалитету. Веома је корисно за побуђивање даље сарадње са децом да полиција обавештава школу, а путем медија и ширу јавност о случајевима у којима су деца пружила помоћ полицајцима, односно да такву децу награђује пригодним поклонима као што су: књиге, захвалнице, албуми и слично. Такав гест јача ауторитет деце и доприноси ширењу њиховог позитивног мишљења о полицији међу вршњацима. Уз то, корисно је понекад анкетирати ученике како би се утврдили њихови ставови према извршиоцима тешких кривичних дела који су познати широј јавности, или пак лицима која су сувише медијски експонирана, а не би требала да буду њихов узор. У случају да анкете показују популарност тих лица код деце, полиција би требала у заједници са наставницима, родитељима и педагозима да реагује, односно да укаже деци на штетност таквих ставова.

У већем броју држава, од којих се издвајају Немачка, Француска, Велика Британија и САД, полиција спроводи посебне едукативне програме како би упознала децу са појавама које угрожавају њихову безбедност и начинима заштите. У сарадњи са наставним особљем основних школа у наведеним државама припадници полиције у оквиру посебних програма организују предавања за ученике с циљем спречавања злоупотребе опојних дрога,

уознавања ученика са последицама које могу наступити услед играња са ватреним оружјем, упознавање са начином понашања у саобраћају на путу од школе до куће, начинима заштите од разбојничких напада, деструктивним деловањем верских секти и томе слично. Заједничком сарадњом униформисани припадници полиције и наставници основних и средњих школа у Лос Ангелесу (California), од 1983. године, спроводе програм DARE (Drug Abuse Resistance Education), који има за циљ превенцију злоупотребе опојних дрога код ученика. Програм се спроводи у свих 50. федералних јединица Сједињених Америчких Држава, Аустралији, Канади и Новом Зеланду. По узору на тај програм, у гимназији „Martin Luther“ у Ерфурту, припадници немачке полиције започели су, 1996. године, спровођење програма P.A.U.C. (Rauschgiftaufklärung An Unserer Schule), како би спречили злоупотребу опојних дрога код ученика шестог разреда (узраст 11-12 година). Програм је имао више циљева и то: преношење знања о зависности, укључујући легалне и илегалне дроге; профилакса здравља; усвајање механизма за решавање проблема без коришћења дроге; размишљање о животним перспективама; подстицање самосвести; подршка развијању властитог система вредности и нуђење успешних алтернатива конзумирању дрога³.

Анализа Генералног секретаријата Интерпола показала је да су у појединим земљама полицијске едукационе активности развијене до те мере да представљају саставни део наставног плана и програма у школама које деца похађају. Тако деца имају посебне предмете као што су: улога полиције у друштву, правила у регулисању јавног саобраћаја, опасност од уживања опојних дрога, спречавање малолетничке делинквенције у разним облицима вандализма, крађе у трговинским радњама, превенција и заштита од пожара, као и инструкције у пружању прве помоћи⁴. У граду Нутлеу (New Jersey) припадници полиције задужени за спровођење програма Community policing организују кратка предавања за ученике основних и средњих школа како би их упознали са штетним утицајем предрасуда и стереотипа о члановима различитих етничких и расних група. Ученици се упознају са позитивним доприносима истакнутих представника етничких заједница (Афро-Американаца, Хиспано-Американаца, Азијаца и других), проблемима са којима се суочавају њихови чланови, све с циљем спречавања злочина учињених из мржње. Код нас чини

3 Hehne, P.: R.A.U.S. – *Ein Drogenpräventionsprogramm mit Schülern Ein Bericht über die polizeiliche Präventionsarbeit an Erfurter Schulen*, Kriminalistik, No. 12, 1997, pp. 807-810.

4 Generalni sekretarijat Interpola: *Maloljetnička delinkvencija širom svijeta: neki aspekti policijske uloge*, Izbor, br. 1-2, 1987, str. 34-35.

Улога полиције у превенцији делинквентног понашања деце и малолетника

се да је ангажовање полиције у процесу едукације ученика основних и средњих школа још увек недовољно, са изузетком повремених акција полиције, попут акције „Школа“ коју традиционално спроводе припадници саобраћајне полиција почетком сваке школске године с циљем смањења угрожености деце у саобраћају и едукације ученика који први пут самостално учествују у саобраћају.

Интересанто је нагласити да ученици основних школа показују позитивнији став према полицији од ученика средњих школа и студената. Због тога је веома важно да процес едукације и зближавања полиције са децом започне још у основној школи и раније, јер се на тај начин олакшава спровођење програма превенције малолетничке делинквенције међу средњошколцима и студентима. Резултати истраживања ставова према полицији које је спровео Achim Schuller међу ученицима и студентима у Немачкој показали су да 47% испитаних ученика основне школе и реалне гимназије изражава жељу за јачом контролом полиције у вези са дрогама, за разлику од гимназијалаца и студената који су се изјаснили углавном против такве контроле⁵. Иначе, резултати истраживања показују да млади у тој земљи имају поверења у полицију што сасвим сигурно представља добру основу за успешно деловање полиције на плану превенције делинквентног понашања деце и малолетника. Истраживање ставова младих према ауторитетима, које је спроведено 1997. године (Shell Report), показало је да млади имају више поверења у полицију, него у штампу, телевизију, савезну владу, цркву и политичке партије. Испред полиције биле су само оне организације које су традиционално популарне код младих и то: организације за заштиту животне средине, организације за заштиту људских права и сличне групе за притисак⁶.

УЛОГА ПОЛИЦИЈЕ У СПРЕЧАВАЊУ НАСИЉА У ШКОЛАМА

Резултати истраживања жртава криминала које је спроведено у Београду 1996. године, показали су да је криминалитетом уопште, а посебно делима физичког напада или претње најугроженија старосна група између 16-25 година, иако највећи број особа те старосне доби изјављује да се не боји криминала⁷. То значи да програме едукације ученика о појавама које угрожавају

5 Schuller, A.: *Slika policije u javnosti*, Izbor, br. 2, 1991, str. 132-133.

6 Feltes, T.: *Community-oriented policing in Germany: Training and education*, Policing: An International Journal of Police Strategies & Management, Vol. 25, No. 1, 2002. p. 50.

7 Истраживање је део пројекта вођеног од стране UNICRI (*United Nations Interregional Crime and Justice Research Institute*) у циљу прикупљања упоредних података о степену виктимизације и

њихову безбедност и начинима заштите треба спроводити и у средњим школама, односно вишим школама и факултетима, јер се ради о старосној групи која је највише угрожена криминалом. Актуелни случајеви убистава, силовања, отмице, разбојништава, неовлашћеног ношења и употребе ватреног оружја, кривичних дела у вези са опојним дрогама, проституције и сличних недозвољених понашања у школама и студентским домовима проузроковали су страх од насиља код ученика и родитеља. Страх од насиља у школама може бити толико присутан код ученика и студената да негативно утиче на процес њиховог учења. Са друге стране, страх од насиља може проузроковати забринутост већег броја родитеља за безбедност своје деце док се налазе у школи, односно док одлазе или се враћају из школе. Због тога полиција у последње време све већу пажњу поклања спречавању насиља између ученика, као и спречавању насиља којем ученици и студенти могу бити изложени споља, као што су различити облици терористичких напада, попут претњи активирања експлозивних направа, узимања ученика за таоце и томе слично. Начин на који се полиција ангажује у спречавању насиља у школама има посебан значај у превенцији делинквентног понашања деце и малолетника, јер неадекватно поступање припадника полиције понекад може подстаћи неповерење младих у полицију и манифестацију њиховог делинквентног понашања.

James Vardalis и Suman Kakar наводе три модела ангажовања полиције који се користе у Сједињеним Америчким Државама за побољшање безбедности у школама. То су:

- 1) модел школског одељења за безбедност (The School Security Department Model) који подразумева ангажовање приватних агенција за безбедност на основу уговора са школом,
- 2) модел школског полицајца (The School Resource Officer Model) којег обезбеђује полиција и
- 3) модел одељења полиције за школу (The School Police Department Model)⁸.

Задаци посебних полицијских одељења за безбедност у школама обухватају процену угрожености школе актима насиља, обуку лица одговорних за безбедност у школама, давање препорука одговорним лицима за промену ди-

---

страху од криминала у више земаља света. Симеуновић-Патић, Б, Јовановић, С.: Виктимизација и страх од криминала у Београду, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, бр. 1, 1998, стр. 125.

8 Vardalis, J. J., Kakar, S.: *Crime and the high school environment*, Journal of Security Administration, Vol. 23, December 2000, pp. 37-48.

зајна физичког окружења школе и слично. Поред тога, полиција се ангажује и у изради планова за обезбеђење школа од евентуалних терористичких напада, упознавању ученика са тим плановима и увежбавању њихове примене. У питању су планови којима се детаљно регулише контрола уласка лица, возила и уношења материјала како би се школе максимално заштитиле од аката насиља. За сваку категорију лица, било да су то наставници, ученици, студенти, службеници или родитељи планом се детаљно описује начин идентификације и контроле улаза у школу. Планом се одређује и начин идентификације возила (путем налепница нпр.), контрола улаза, излаза и паркирања за сваку категорију возила (приватна, школска, возила јавних служби итд.), као и контрола материјала како би се спречило уношење експлозива, оружја и других предмета који могу послужити као средство за акте насиља. Плановима се такође предвиђа контрола исправности школске оgrade, врата, прозора и других физичких препрека, коришћење и контрола осветљења, постављање знакова са порукама упозорења намењених потенцијалним извршиоцима кривичних дела, па чак и постављање детектора за регистровање неовлашћеног улаза у школу.

Са друге стране, плановима безбедности школе уређује се и начин поступања у кризним ситуацијама, као што су: терористички акти, претње бомбама (тхреат манаџмент план), талачке ситуације, као и случајеви природних непогода и катастрофа. Francis Hoang указује да би школе требале имати унапред развијен план поступања у зависности од облика насиља. По његовом мишљењу школе би требале да учине лако доступним бројеве служби које треба обавестити у кризним ситуацијама, заједно са упутством на који начин треба то учинити. Уз то полиција би требала да прибави мапе локалног подручја у коме се школа налази, снимке школе из ваздуха, шеме распореда објеката и унутрашње планове школских зграда, као и фотографије школе споља и изнутра како би се олакшало интервенисање на лицу места. Плановима за поступање у кризним ситуацијама треба предвидети могућност ангажовања допунских снага које би могле бити потребне у сузбијању насиља, адекватно извештавање медија о догађају, евакуацију и прихватање ученика од стране родитеља, тријажу повређених и слично⁹.

Међутим, ма колико да страх од насиља отежава образовни процес и слободно кретање ученика, исто тако и прекомерне мере обезбеђења које полиција предузима с циљем спречавања и сузбијања тог насиља могу створити

9 Hoang, Q. F.: *Addressing school violence: Prevention, planning, and practice*, FBI Law Enforcement Bulletin, Vol. 70, Iss. 8, 2001, pp. 18-23.

додатни страх код ученика. Према мишљењу појединих аутора (Clete Snell et al.), захваљујући опсежним мерама безбедности које предузимају полиција и приватне агенције за безбедност под њеним надзором, многе школе више личе на тврђаве него на образовне установе. На тај начин се уместо на унапређивање образовног процеса троше висока финансијска средства на програме за спречавање насиља у школама. На повећање страха од насиља у школама не утичу само мере безбедности које полиција предузима, већ и неадекватно извештавање од стране медија у погледу потенцијалне угрожености школа терористичким нападима. Захваљујући сензационалистичком начину извештавања о насиљу у школама од стране медија, код ученика и родитеља је порастао страх од насиља, иако су школе објективно гледано најбезбеднија места за ученике¹⁰. Такви ставови упућују на закључак да треба бити крајње опрезан у планирању и спровођењу програма који имају за циљ спречавање и сузбијање насиља у школама, како њиховом применом полиција не би изазвала додатно неповерење и незадовољство младих.

Када је реч о насиљу у школама које испољавају сами ученици, онда треба имати у виду да успех у његовом спречавању не зависи само од полиције. Насиље у школама није само проблем школе већ проблем читаве локалне заједнице, због чега је неопходно да се поред полиције и школе у решавању тог проблема заједнички ангажују и родитељи, центри за социјални рад, црква, невладине организације и други релевантни субјекти из целе заједнице. У том правцу, програми превенције насиља у школама треба да обухвате и обучавање родитеља, наставника и ученика за рано откривање и интервенисање у случају испољавања знакова потенцијалног насиља код појединих ученика, као што су: недисциплина, агресивност, бежање са часова, мењање школа, пушење, употреба алкохола, коришћење опојних дрога и слично. Значајну улогу у спречавању насиља у школама које могу испољити поједини ученици имају превентивни програми које полиција спроводи како би код ученика и студената развила способност за решавање конфликта, самопоштовање и толеранцију према припадницима других етничких, расних или верских група. Ангажовање „школских полицајаца“ такође може допринети спречавању делинквентног понашања. У сарадњи Министарства просвете и спорта са Министарством унутрашњих послова Републике Србије код нас се већ реализује пројекат „Школски полицајац“. Према подацима за 2002. годину, ра-ди

10 Snell, C., Bailey, C., Carona, A., Mebane, D.: School crime policy changes: The impact of recent highly-publicized school crimes, *American Journal of Criminal Justice*, Vol. 26, No. 2, 2002.

Улога полиције у превенцији делинквентног понашања деце и малолетника

повећања безбедности ученика и наставног особља у 239 школа ангажовано је 177 „школских полицајаца“ и 66 припадника полиције оспособљених за обављање тих послова у резерви. Представници оба министарства заједнички су оценили да је стање безбедности у школама у којима је ангажован „школски полицајац“ боље у односу на претходни период, јер је смањен број извршених кривичних дела и нарушавања јавног реда и мира, а прекида наставе скоро да није било. Не треба заборавити да је веома важно да полиција подстиче ученике средњих школа и студенте, на ангажовање у програмима који су усмерени на спречавање малолетничке делинквенције. Наиме, потпуно је јасно да се интеграција младих са ризичним понашањем у локалну заједницу остварује брже и боље кроз њихово учешће у различитим активностима (спортска такмичења, психолошке радионице и слично) заједно са групама младих са социјално адекватним понашањем. На тај начин се може избећи етикетање и изолованост циљне групе младих, уз истовремену могућност позитивне идентификације. Нажалост, и поред значајне улоге полиције пракса показује да се проблем насиља у школама углавном препушта полицији. Тако полиција настоји да применом репресивних метода и средстава, као што су: претресање ученика, употреба службених паса за откривање дроге, коришћење метал детектора за проналажење ватреног оружја, упадљиво осматрање спречи и сузбије насиље у школама, што додатно нарушава њен углед и поверење код ученика и производи супротан ефекат од жељеног¹¹.

ОРГАНИЗОВАЊЕ СЛОБОДНОГ ВРЕМЕНА ДЕЦЕ И МАЛОЛЕТНИКА ОД СТРАНЕ ПОЛИЦИЈЕ

Приликом разматрања могућности ангажовања полиције у превенцији делинквентног понашања деце и малолетника, свакако не треба заобићи питање организације њиховог слободног времена. Резултати ранијих истраживања преступништва малолетника у Београду, према речима др Жарка Јашовића, показали су да велики број преступника није учлањен у организације младих. Из групе малолетника који су испољили преступничко понашање само је нешто више од једне трећине (34%) било учлањено у Савез омладине, за разлику од групе непреступника у којој је више од 3/4 (77%) испитаника себе сматрало чланом ове друштвено-политичке организације. Слична је ситуација и са чланством у интересним организацијама младих. Око 60% непреступничке омладине

11 Кривокапић, В.: *Превенција криминалитета*, Београд: Полицијска академија, 2002, стр. 142.

било је учлањено у ове организације, док је таквих у групи преступника било знатно мање - 38%¹². Наведени резултати упућују на закључак да би полиција могла у одређеној мери допринети спречавању делинквентног понашања деце и малолетника кроз организацију рекреационих центара, спортских клубова и такмичења за омладину, оснивањем клубова за забаву младих и другим облицима организованог коришћења слободног времена. Управљање таквим центрима, односно клубовима могло би се поверити припадницима полиције, али и младима који би сами уз помоћ полицајаца могли организовати њихов рад. Уз то полиција би могла организовати посете младих полицијским станицама, а спречавању делинквентног понашања могло би да допринесе и отварање пријемних центара у којима би полицајци разговарали о проблемима малолетника, саветовали их и упућивали у установе које би им могле помоћи.

У великом броју градова у САД полиција учествује у спровођењу програма који имају за циљ да кроз организацију спортских активности, саветовање и рекреацију пруже младима алтернативне могућности коришћења слободног времена. Такви програми се спроводе у Анахеим-у (пројекат „Спасимо младе“), Kansas City-у (програма „Градоначелников ноћни обруч“), Miami-ју („Програма за корисно провођење слободног времена ризичних група“) и другим градовима. ФБИ спроводи посебан програм под називом „Прихватимо школу“ као помоћ ученицима неповољног социоекономског положаја да се усавршавају на академском нивоу и постану узорни грађани¹³. Поред тога, оснивају се и клубови за партнерство полиције и ученика, у оквиру којих се организују посете полицијским станицама и полицијским академијама, као и такмичење у изради постера намењених превенцији криминалитета. Интересантно је да се организују и посебни полицијски курсеви за младе како би се оспособили за учешће у превентивним активностима.

РАД СА ДЕЦОМ И МАЛОЛЕТНИЦИМА КОЈИ СУ ИСПОЉИЛИ ДЕЛИНКВЕНТНО ПОНАШАЊЕ

Полиција такође може допринети спречавању делинквентног понашања деце и малолетника који су по први пут учинили кривично дело, односно младима који нису учинили кривично дело, али су због недисциплине у школи, изостајања са часова, бежања од куће и сличног понашања скренули пажњу

12 Јашовић, Ж.: *Криминологија малолетничке делинквенције*, Београд: Научна књига, треће допуњено издање, 1991, стр. 252-253.

13 Freeh, J. L.: *Uspješni programi za mladež*, Izbor, br. 1, 1998, str. 92-95.

Улога полиције у превенцији делинквентног понашања деце и малолетника

школе и родитеља. Истраживање које је спроведено у Великој Британији показало је да се изрицањем опомене од стране припадника полиције и одржавањем контаката са том категоријом младих, уз сарадњу школе и породице, званичних и добровољних служби може онемогућити њихово даље делинквентно понашање. Контакти са младима који су обухватили посете код куће, пружање савета и друге врсте помоћи њиховим породицама, омогућили су полицији да побољша однос не само са младима, већ и њиховим родитељима¹⁴. Шире ангажовање полиције на плану побољшања односа са малолетним учиниоцима кривичних дела неопходно је и код нас. Резултати анкете коју је спровео Југословенски центар за права детета у периоду од 1998-1999 године на узорку од 250. малолетних учинилаца кривичних дела показали су да већина испитаника има лоше мишљење о полицији. Испитаницима је у оквиру „Општег упитника“ постављено питање какво мишљење имају о: полицији, судијама, тужиоцима, адвокатима, социјалним радницима, психолозима и педагозима, с којима су долазили у контакт током предкривичног и кривичног поступка. Скала понуђених одговора била је „веома добро – добро – ни лоше ни добро – лоше – веома лоше“, а ваљано је било попуњено 192. упитника. Резултати су показали да испитаници имају веома добро мишљење о социјалним радницима (30,2%), психолозима, педагозима (28,6%) и својим адвокатима (22,4%). Са друге стране, испитаници су имали веома лоше мишљење о полицији (37,5%), тужиоцима (33,9%) и донекле о судијама (17,7%). „Ни лоше ни добро“ мишљење о полицији имало је 27,1% испитаника, о судијама 39,1%, о тужиоцима 34,4%, о адвокатима 29,2%, док о психолозима односно педагозима такав став има 21,4%. Добро мишљење о полицији имало је 9,4% испитаника, док је лоше мишљење о њој изразило 19,8% испитаника. То значи да 57,3% испитаника има негативно мишљење о полицији, а само 15,6% позитивно¹⁵. Интересантно је нагласити да полиција код нас све више учествује у реализацији програма који имају за циљ превенцију малолетничке делинквенције кроз стицање односа поверења малолетника. Тако је, на пример, у оквиру пројекта „Интеграција младих са ризико понашањем у локалну средину“ који је покренуо Центар за социјални рад у Шапцу, поред локалних органа из области здравства, образовања, медија, културе, социјалне и дечије заштите, локалне самоуправе, завода за тржиште рада и невладиних организација предвиђено и учешће правосудних органа,

14 Mack, A. J.: *Programi povezivanja policije s omladinom*, Izbor, br. 3, 1963, str. 320-330.

15 Шкулић, М., Стевановић, И.: *Малолетни делинквенцији у Србији – нека питања материјалног, процесног и извршног права*, Београд: Југословенски центар за права детета, 1999, стр. 376-396.

а међу њима и полиције. Пројекат је намењен деци предшколског узраста са проблемом у прилагођавању групи, деци школског узраста са великим бројем неоправданих изостанака са наставе, деци чије је понашање друштвено неприлагођено и на третману су развојног саветовалишта, као и адолесцентима – кривично одговорним и кривично неодговорним. Наиме, поред организовања спортских такмичења, ликовних, драмских, новинарских, еколошких радионица, информатичке обуке и трибина на различите теме, предвиђени су и контакти „лицем у лице“ младих са проблематичним понашањем и припадника полиције. На тај начин млади треба да се увере да припадници полиције не раде против њих, већ да желе да им помогну. Пројекат је одобрио Фонд за социјалне иновације Министарства за социјална питања Републике Србије, крајем 2003. године, и према речима директора Центра већ је показао позитивне резултате.

Један од програма који има веома значајну улогу у побољшању односа полиције са младима и спречавању њиховог делинквентног понашања код нас јесте превентивни програм „Интервенција у кризним ситуацијама“, са чијом применом се започело на територији општина Земун и Нови Београд јуна 1995. године. Носиоци програма су Саветовалиште за брак и породицу Градског центра за социјални рад у сарадњи са Одсеком за сузбијање малолетничке делинквенције Градског секретаријата за унутрашње послове у Београду. Циљ програма јесте остваривање контакта са породицом деце (лица млађа од 14. година – кривично неодговорна) која су први пут извршила кривично дело у року од 24 до 72 часа, како би се спречило даље испољавање делинквентног понашања. Контакт интервентних екипа подразумева посету породици, обавештавање родитеља о кривичном делу и понуду услуга Саветовалишта за брак и породицу. Резултати истраживања на селекционираном узорку деце са испољеним делинквентним понашањем показали су високу ефикасност овог програма, јер је стопа рецидивизма износила 17%¹⁶.

---

16 *Ibid.*, стр. 407-408.

ЛИТЕРАТУРА

1. Blum-West, S.: *Pozivanje policije: istraživanja o tome zašto ljudi prijavljuju krivična djela*, Izbor, br. 1, 1985.
2. Vardalis, J. J, Kakar, S.: *Crime and the high school environment*, Journal of Security Administration, Vol. 23, December 2000.
3. Generalni sekretarijat Interpola: *Maloljetnička delinkvencija širom svijeta: neki aspekti policijske uloge*, Izbor, br. 1-2, 1987.
4. Јашовић, Ж.: *Криминологија малолетничке делинквенције*, Београд: Научна књига, треће допуњено издање, 1991.
5. Кривокапић, В.: *Превенција криминалиитета*, Београд: Полицијска академија, 2002.
6. Mack, A. J.: *Programi povezivanja policije s omladinom*, Izbor, br. 3, 1963.
7. Мршевић, З., Радисављевић, С., Миливојевић, С.: *Кривичноправни приступи феномену физичког насиља над децом и улога судова*, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, бр. 2, 1998.
8. Симеуновић-Патић, Б, Јовановић, С.: *Виктимизација и страх од криминала у Београду*, Југословенска ревија за криминологију и кривично право, бр. 1, 1998.
9. Snell, C., Bailey, C., Carona, A., Mebane, D.: *School crime policy changes: The impact of recent highly-publicized school crimes*, American Journal of Criminal Justice, Vol. 26, No. 2, 2002.
10. Schuller, A.: *Slika policije u javnosti*, Izbor, br. 2, 1991.
11. Feltes, T.: *Community-oriented policing in Germany: Training and education*, Policing: An International Journal of Police Strategies & Management, Vol. 25, No. 1, 2002.
12. Freeh, J. L.: *Uspješni programi za mladež*, Izbor, br. 1, 1998.
13. Nehne, P.: R.A.U.S. – *Ein Drogenpräventionsprogramm mit Schülern Ein Bericht über die polizeiliche Präventionsarbeit an Erfurter Schulen*, Kriminalistik, No. 12, 1997.
14. Hoang, Q. F.: *Addressing school violence: Prevention, planning, and practice*, FBI Law Enforcement Bulletin, Vol. 70, Iss. 8, 2001.
15. Шкулић, М., Стевановић, И.: *Малолетни делинквенци у Србији – нека питања материјалног, процесног и извршног права*, Београд: Југословенски центар за права детета, 1999.

Славиша Вуковић

THE ROLE OF POLICE IN PREVENTION OF DELINQUENT BEHAVIOUR OF CHILDREN AND MINORS

- Summary -

Slaviša Vuković, MA, Assistant

Полице Ацадему, Белџраге

There is no doubt that the activities undertaken by police in order to prevent delinquent behaviour of children and minors should be directed towards strengthening of mechanisms of informal social control at the level of local community. The central role in the process of upbringing and education of children and minors, and also in the prevention of their possible delinquent behaviour, belongs to the family and school. This is why the activities of police, as far as the prevention in this field is concerned, should be directed towards timely noticing of problems within a family that could cause disturbances in realization of its upbringing function. These are primarily the problems of family violence, which are often the consequence of unemployment and many other deviant manifestations, such as alcoholism, drug-abuse, prostitution and similar. Certainly, it cannot be expected from police to start solving these problems if the measures undertaken by law enforcement officers are not supported by the activities of social institutions, institutions for the treatment of addiction diseases, parent counselling institutions and other institutions.

The important component in the activities of police on prevention of delinquent behaviour of children and minors is the cooperation with pre-schools and schools in the course of their upbringing and educational process. With the consent of parents, the police should start building the relation of mutual trust with children through cooperation with pre-schools, so that the police educational programs would have the best possible impact during the later development stage, i.e. in the stage of their primary and secondary school. The manner in which police prevents school violence should also be taken into account when considering possibilities of police activities on prevention of delinquent behaviour of the young. Too repressive conduct of police towards pupils could be more harmful than useful to the relation of mutual trust, as well as excessive measures of security that police has carried out lately in order to prevent violence by persons not belonging to school environment. Police could contribute to prevention of delinquent behaviour of children and minors to a certain degree through organization of recreation centers, sport clubs and competitions for the youth, establishing clubs for the entertainment of the young and other forms of organized use of their spare time.

[112] НАУКА • БЕЗБЕДНОСТ • ПОЛИЦИЈА (1/05)

Улога полиције у превенцији делинквентног понашања деце и малолетника

Finally, it should take into account that police could contribute to prevention of delinquent behaviour of children and minors that have committed a crime for the first time, or to the young people who have not yet committed a crime but because of the lack of discipline in school (skipping classes, running from home and similar) drew attention of the school and parents. Police should provide for making contact with families of the children who have committed a crime for the first time as soon as possible in order to prevent further manifestation of delinquent behaviour.

празна страна